

Иван Вазов

От оралото до урата

I

Известният столичен доктор М., изряден хирург и ловец, и добър разказвач, ми разказа следното:

„Един ден по лов за патици, като се скитах из софийските околности, замръкнах при село Горни Богров и ношувах там. Преношувах в къщата на дядо Мине, селянин заможничък, умен и добър. Същата вечер се завърна от оран и син му Стоичко. За тоя Стоичка искам да ви разкажа. Пъргав и работлив момък, весел по характер, як, здравеняк. Един на баща, той вършеше всичките полски работи. Ония ти черни очи, умни у него, светят; онова ти лице, блика здраве и сила от него. Стоичко разпавяше за домакинските си занятия, за нивята, за воловете, за плодородието нея година... Само тия интереси съществуваха за него на света. Беше и грамотничък. Дядо Мине се радваше, че е отгледал такъв добър син, да му поеме работата на старини. Не знам как и аз обикнах това момче, усещах една радост в това щастливо и трудолюбиво селско семейство... На заранта, когато излязох из село, по изгрев слънце, аз пак видях на нивата Стоичка, че ореше юнашки. Като стъпил на плъзицата на ралото, прокараваше ония ти бразди, дълбоки и прави, и земята весело прашеше, и ми се чинеше, като че думаше: «Ори ме, момче, и аз ще ти дам богата жътва!» Стоичко ме позна, махна ми весело с ръка в знак на поздрав и пак си продължи работата. Дълго време се извърщах назад и гледах с наслаждение силуета на воловете и на Стоичка като един жив символ на труда и божията благословия.

II

Подир три години нещо един разсилен ми донесе едно служебно писмо. Той ми направи добро впечатление: не защото на вид беше представителен в своята форма с жълти копчета, но защото появяването му събуди у мене някакъв приятен спомен, спомен за нещо добро и хубаво, което съм някога виждал и почувствувал. Лицето му ми се стори познато, та и той ме изгледа усмихнато, без да смее да се сприкаже. Свенуваше се.

– А бе, момче, тебе гаче те познавам?

– Познавате ме, господин докторе, виждали сме се – отговори той все свенливо усмихнат.

– Дека?

– У Горни Богров. Преспяхте у нас. Сетих се. Заразпитвах го. Той ми разправи, че от година насам е разсилен в министерството. Щях да го попитам какво прави дядо Мине, па и да го посъдя, дето е зарязал своята работа, нивята на баща си и честния труд на орача и се е облякъл в унизителната форма на лакей, но ме повикаха при един болен и излязох. Сякаш куршум имаше на сърцето ми подир тая среща. Аз не можех да си представя този Стоичко в разсилнишко облекло и все го виждах умствено първия: в спретнато и ожуленичко шопско облекло, в чешири и цървулца, с ръка на ралото, на благородното и честно рало, сред черните бразди на нивата, която неговите силни мишци и пот оплодотворяват, и как той ми маха за поздрав, просто и засмяно, като равен с равен и като свободен човек. Кой враг го е помамил и довел тука и му е турил в ръката разсилната книга, когато тая ръка трябваше на баща му, на България и на българския производителен труд! Дявол го взел!

III

Срещнах Стоичка аз трети път. Обикаляше из улиците на София в граждански дрехи, вехтък, окъсан и омърлушен. Приближих го и го попитах. Каза ми – извадили го от служба. Моли ме да го препоръчам нейде пак за разсилен.

– Няма нищо да сторя за тебе, върви при баща си!... Жив ли е баща ти?

– Жив – отговори той с виновен вид.

– Кой му помага?

Той не отговори.

– Защо не идеш да гледаш имота на баща си и да си работиш своята работа, ами търсиш служба?

Той вдигна рамене, наведе глава, па си замина. Не съществуваше вече съмнение: той клетник беше засладил от ленивия живот и не му се работеше вече... Когато тръгваше, той ме изгледа тъй безочливо и значително, като че искаше да каже: «Ами ти що не ореш?» Не, разбрах, че това момче не беше вече Стоичко, но съвсем друг човек, безполезен и развален. Питах се кой ще е виновникът? Питах се кой ще го е отвлякъл от селото, за да увеличи в столицата броя на безделниците, тълпата на гладниците, които подсмърчат около държавната трапеза като забръмчели мухи над една мърша? Много тежки мисли ме налегнаха. Мислех и за дядо Мине: какъв му е сега халът, старец на преклонна възраст и изнемощял, без едничкия си син. Кой сега гледа нивите му?

Бедният дядо Мине!

IV

Минаха, не помня, две или три години и Стоичка не срещнах в София. Мислех, че се е завърнал в село, уморен и разочарован от скитнишкия живот и заловил пак бащиния си занаят. Тая мисъл ме радваше. Аз исках нарочно да ида на лов пак къде Горни Богров, за да навестя стареца и да се уверя лично, че блудният му син се е завърнал към дълга си и към честния и благороден труд на селянина. И щях да се радвам като за мое чедо. Но като се връщах от един болен, на площада при «Свети Крал» видях, че беше се събрал шумен митинг против правителството. Викове, крясъци: «горе», «долу», «ура!» Навалицата се затласка и потегли като един поток из улицата, с викове. Една пияна тълпа ме блъсна и насмалко щях да падна. Обърнах се и видях между другите Стоичка. Озверил се, погрознял и неузнаваем! Той реवेशе най-високо от всичките. Ама дрипав!... Позна ли ме, или не, но аз се престорих, че го не познах... Скотът! Той бил тука пак! И сега прави политика! Наскърбих се, изпълних се с възмущение. Ах, нашата столица е лют минотавър и когото глътне, той е загубен вече. Чак до дома ми пищеше на ухото Стоичковото реване.

V

А случи ми се, та след време минах покрай Горни Богров. Първата ми длъжност беше да ида у дядови Миневи. Узнах, че той вече не е на тоя свят. Тежки години прекарал след избягването Стоичково и умрял преди една година. Наидох само баба Миневица, болна: разплака се, като ме видя. Завайка се за Стоичка като за умрял. Не знаех какво да й кажа: той наистина беше умрял за родителите си и за себе си... Патици не можах да убия и заранта се пак завърнах в София. Кога излязох из село, аз се сетих и погледнах наляво: видях нивата на дяда Мине. Тя беше запустяла, от години парясана. Буренак и тръне по нея. Приличаше на умрял човек и ми дойде да заплача... И пак възкръсна в ума ми оня хубав спомен, когато пъргавият и жив Стоичко ми правеше с ръка знак за поздрав, весел и независим, като пореше дълги бразди с ралото, с благородното и честно българско рало. Де бе сега Стоичко? Никога няма вече да изкара от тая нива своя насъщен хляб. Той ще го изкарва чрез викане «ура» и «долу», додето е жив.“

София, 1899

КРАЙ

Източник: Словото

Набиране: Надежда Владимирова и Мартин Митов

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/4389>]